

Paul Watzlawick

VŠECHNO DOBRÉ

JE K NĚČEMU ZLÉ

portál

Paul Watzlawick

VŠECHNO DOBRÉ

JE K NĚČEMU ZLÉ
aneb řešení paní Hekate

portál

Původní německé vydání:
Vom Schlechten des Guten oder Hekates Lösungen
vyšlo v nakladatelství PIPER Verlag GmbH, München 1986
(3. rozšířené vydání 1993)
© Paul Watzlawick (inheritors)

České vydání:
Translation © Zbyněk Vybíral, 1995, 2015
© Portál, s. r. o., Praha 2015

ISBN 978-80-262-0840-2

OBSAH

Předmluva	7
Jistota, bezpečný sebepych – první vrah smrtelných . .	13
Dvojnásob víc je dvakrát tak líp	19
Všechno dobré je k něčemu zlé	25
Třetí cesta, která (údajně) neexistuje	33
„Řetězová reakce“ dobra?	39
Hry s nenulovým součtem	45
Krásný digitalizovaný svět	53
„Vím přesně, co si myslíš“	61
Neuspořádanost a uspořádanost	73
Humanita, divinita, bestialita	77
Smutná neděle	81
Je to <i>to</i> ?	87
Literatura	93

PŘEDMLUVA

Milí čtenáři!

Existují určitá řešení, pro která dosud nemáme trefné označení a která vymýšlejí ti, kdož mají *patend* na rozum. Toto slovo není tisková chyba, nýbrž pokus o těsnější propojení dvou pojmů: V němčině máme *Patentlösung* („patentované řešení“). Naproti tomu výraz *Endlösung* je v Evropě ve svém děsivém významu konečného řešení bezprostředně znám už pouze nám starším lidem. *Patend* na rozum kombinuje oba tyto pojmy. Plodí řešení, které se s konečnou platností vypořádá téměř se vším, takže ze světa odstraní nejen problém, ale i všechno, co s ním souvisí – přesně v duchu staré medicínské anekdoty: Operace se zdařila, pacient zemřel.

Nový je tedy toliko výraz; zpupnost, která je v něm obsažena, je známa od pradávna. Dovolím si zde tento pojem rozvést na příkladu Shakespearovy tragédie *Macbeth*.

V porovnání s hloubkou a tajuplností mnoha Shakespearových postav se role tří čarodějnic v *Macbethovi* zdá poměrně jasná. Jejich velitelka, zlověstná bohyně osudu *Hekate*, je pověřena, aby přivodily Macbethův pád tím, že mu budou předpovídat velkolepou budoucnost, které uvěří tím ochotněji, čím více

bude odpovídat jeho lačné touze po moci. Jakmile se pokusí tato proroctví uskutečnit, je ztracen, už ho nic nezachrání.

Na to, *proč* jde Hekatě tolik o Macbethův pád (a jak uvidíme dále, o pád mnoha a mnoha dalších lidí), se ani při nejlepší vůli nedá dost dobře odpovědět. Bezpochyby si přeje jeho pád a také ho nakonec dosáhne. O tom, *jak* její patend na rozum inscenuje konečné řešení, budeme podrobně referovat v následujícím textu – a to nejen s odkazem k Macbethovi, nýbrž i s citacemi jiných, modernějších případů.

Pokud to, vážený čtenáři, dosud nevíš: Konspirativní postupy Hekatina teamu se v žádném případě neomezují na to, co v 11. století potkalo Macbetha; jsou spíše nadčasové – ovšem s tím důležitým rozdílem, že Hekate dnes, o deset století později, disponuje podstatně elegantnějšími technikami. Základní princip se však dá odvodit už z *Macbetha*.

Co je Hekatě platné, že čarodějnice dovedly Macbetha tak daleko, že návrat už pro něj pozbývá smyslu („Tak daleko jsem zašel do krve, / že, kdybych nebřed dál, by zrovna tak / byl návrat šeredný jak přejítí“)? V jeho „divném sebeklamu“ ho ještě přece jen trýzní „bázeň nováčka; cvik schází“ mu (III/4); není tedy dostatečně připraven na svou záhubu a mohl by někde Hekatiným čarodějkám vyklouznout. Hekate se cítí svými služebnicemi podvedena, a proto je nucena převzít režii sama:

*Či nemám proč, vy drzé šeredy,
jež s Macbethem zde drží besedy
a hádanky a kejkle snují
a věci smrti rozhodují?
Však mne, jež vašim kouzlům vládne
a bez níž zloby není žádné,
jste nevolaly k přispění
a k slávě svého umění? (III/5)*

A jak Hekate zařídí, že se Macbeth nevzpamatuje a nepokusí se napravit hrůzy, které napáchal, že nezachrání, co se ještě zachránit dá? Naše čarodějka ho nepovzbuzuje, jak bychom se snad mohli domnívat, aby se odvážil i toho nejstrašnějšího, aby věřil ve své štěstí, a podobnými jalově vemlouvavými řečmi. Naopak – přikáže svým čarodějkám, aby ho ukolébaly v jeho sebejistotě:

*v boj vyzve smrt i osud směle
a bude doufat v sebeklamu
nad moudrost, spásu, bázeň samu.
A známo vám, bezpečný psych
že první vrah je smrtelných. (III/5)*

Čarodějky mu věští, že se může plně spolehnout na tento „bezpečný psych“:

*bud' smělý, rozhodný a krvavý;
pro lidskou moc jen smích měj v odvetu, (IV/1)*

neboť by musely nastat dvě události, zaprvé totiž:

*nikdo neublíží Macbethu,
kdo z ženy narozen, (IV/1)*

a zadruhé:

*neb nikdy Macbeth nepodlehne, věz,
než veliký se od Birnamu les
v boj proti němu pohne útokem
po Dunsinaneském chlumu vysokém. (IV/1)¹*

Jelikož se mu obě věci zdají nemožné, cítí se ještě jistější a připravený k rozhodujícím zločinům. Bohužel má smůlu: Zjevně se nevyzná v porodnictví, takže je zabit Macduffem, který přišel na svět „císařem“, a jeho hrad Dunsinan je přepaden nepřátelskými oddíly maskovanými listím z birnamského lesa.

Macbeth není samozřejmě *jediný*, i když jde asi o nejznámější případ z Hekatiny praxe. Její činnost sahá daleko do minulosti, až do dionýské epochy antické. A naopak: Je mi známa řada dalších a podstatně novějších případů, ve kterých Hekate použila podobných konečných řešení svého patendu na rozum nebo se je chystá použít, aby svět postihlo neštěstí.

1 Přeložil Josef Václav Sládek.